UDK: 3,308.314/316

YANGI O‘ZBEKISTON VA FUQAROLIK JAMIYATI: HOLATI VA ISTIQBOLLARI

Sabanova Nilufar Bahodir qizi,
Urganch Davlat universiteti tayanch doktaranti
https://orcid.org/0009-0007-5310-3141
nilufarsabanova111@gmail.com

DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.19684550

Annotatsiya. *Mazkur maqolada Yangi O‘zbekistonda fuqarolik jamiyati institutlarining shakllanishi va rivojlanishining huquqiy, tashkiliy hamda institutsional asoslari kompleks tarzda tahlil qilinadi. So‘nggi yillarda amalga oshirilgan islohotlar, qabul qilingan normativ-huquqiy hujjatlar hamda davlat tomonidan yaratilgan qo‘llab-quvvatlash mexanizmlarining samaradorligi ilmiy asosda yoritilgan. Shuningdek, fuqarolik jamiyati institutlarining davlat boshqaruvidagi o‘rni va istiqboldagi rivojlanish yo‘nalishlari tahliliy jihatdan asoslab beriladi.*

Kalit so‘zlar: *fuqarolik jamiyati, Yangi O‘zbekiston, nodavlat notijorat tashkilotlari, ijtimoiy sheriklik, jamoatchilik nazorati, Konstitutsiya, islohotlar.*

Аннотация. *В данной статье проводится комплексный анализ правовых, организационных и институциональных основ формирования и развития институтов гражданского общества в Новом Узбекистане. Рассматриваются реализованные в последние годы реформы, принятые нормативно-правовые акты, а также на научной основе оценивается эффективность механизмов государственной поддержки. Кроме того, аналитически обосновываются роль институтов гражданского общества в государственном управлении и перспективные направления их развития.*

Ключевые слова: *гражданское общество, Новый Узбекистан, негосударственные некоммерческие организации, социальное партнёрство, общественный контроль, Конституция, реформы.*

Abstract. *This article provides a comprehensive analysis of the legal, organizational, and institutional foundations of the formation and development of civil society institutions in New Uzbekistan. It examines the reforms implemented in recent years, the adopted regulatory legal acts, and evaluates the effectiveness of state support mechanisms on a scientific basis. Furthermore, the role of civil society institutions in public administration and their future development directions are substantiated through analytical approaches.*

Keywords: *civil society, New Uzbekistan, non-governmental non-profit organizations, social partnership, public oversight, Constitution, reforms.*

Kirish. Bugungi kunda Yangi O‘zbekistonda fuqarolik jamiyatini rivojlantirish davlat siyosatining muhim ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida e’tirof etilmoqda. Mazkur sohada olib borilayotgan izchil islohotlar natijasida fuqarolik jamiyati institutlarining jamiyat hayotidagi o‘rni sezilarli darajada ortib bormoqda.

Xususan, 2017–2024-yillar davomida fuqarolik jamiyati institutlarini qo‘llab-quvvatlash va ularning faoliyatini samarali tashkil etishga qaratilgan o‘nlab normativ-huquqiy hujjatlar qabul qilinib, mustahkam huquqiy baza yaratildi. Ushbu jarayonlar

fuqarolik jamiyati institutlarining davlat va jamiyat boshqaruvidagi ishtirokini kengaytirishga xizmat qilmoqda.

Davlat rahbari ta’kidlaganidek, fuqarolik jamiyati institutlarining erkin faoliyat yuritishi, ularning davlat boshqaruvida faol ishtirok etishi uchun zarur sharoitlarni yaratish ustuvor vazifalardan biri hisoblanadi [1].

Adabiyotlar tahlili. Fuqarolik jamiyati institutlarining nazariy va amaliy jihatlari xalqaro va milliy ilmiy adabiyotlarda keng yoritilgan bo‘lib, ularning rivojlanish bosqichlari davlat va jamiyat munosabatlari kontekstida tahlil qilinadi. Mahalliy tadqiqotlarda, xususan, O‘zbekiston Respublikasida so‘nggi yillarda amalga oshirilgan islohotlar va normativ-huquqiy asoslar fuqarolik jamiyatining institutsional rivojlanishiga asosiy omil sifatida ko‘rsatiladi. Shuningdek, Prezident murojaatnomalari, Konstitutsiya va konsepsiyaviy hujjatlar fuqarolik jamiyatining zamonaviy modelini shakllantirishda muhim manba bo‘lib xizmat qiladi. Ilmiy manbalarda bu jarayon davlat va jamiyat o‘rtasidagi ijtimoiy sheriklikning kuchayishi sifatida talqin etiladi.

Tadqiqot metodologiyasi. Mazkur tadqiqotda tizimli yondashuv, qiyosiy tahlil hamda normativ-huquqiy hujjatlarni o‘rganish metodlaridan foydalanildi. Fuqarolik jamiyati institutlarining rivojlanish jarayoni huquqiy asoslar va amaliy islohotlar kesimida kompleks tahlil qilindi.

Tahlillar va natijalar. Fuqarolik jamiyati institutlarini rivojlantirish yo‘nalishida amalga oshirilgan islohotlarni bir necha muhim yo‘nalishlar kesimida ko‘rib chiqish mumkin.

Birinchidan, O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining yangi tahririda fuqarolik jamiyati institutlariga alohida e’tibor qaratildi. Xususan, Asosiy qonunning XIII bobi bevosita ushbu institutlarga bag‘ishlanib, 69-moddada ularning tarkibi va jamiyatdagi o‘rni aniq belgilab berildi. Unga ko‘ra, jamoat birlashmalari, nodavlat notijorat tashkilotlari, fuqarolarning o‘zini o‘zi boshqarish organlari hamda ommaviy axborot vositalari fuqarolik jamiyatining asosiy subyektlari sifatida e’tirof etiladi [2].

Ikkinchidan, mamlakat tarixida ilk bor 2021–2025-yillarga mo‘ljallangan fuqarolik jamiyatini rivojlantirish konsepsiyasining qabul qilinishi ushbu sohada tizimli yondashuvni shakllantirdi. Mazkur konsepsiyada fuqarolik jamiyati institutlarining huquqiy asoslarini mustahkamlash, ularni davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlash mexanizmlarini takomillashtirish hamda davlat boshqaruvida ularning ishtirokini kengaytirish kabi ustuvor vazifalar belgilangan.

Uchinchidan, fuqarolik jamiyati institutlarini moliyaviy qo‘llab-quvvatlash tizimi izchil rivojlantirildi. Jumladan, Oliy Majlis huzuridagi jamoat fondlari orqali so‘nggi yillarda katta hajmdagi mablag‘lar ajratilib, minglab ijtimoiy loyihalar

amalga oshirildi. Bu esa fuqarolik jamiyati institutlarining amaliy faoliyatini sezilarli darajada faollashtirdi [3].

To‘rtinchidan, aholining ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamlarini qo‘llab-quvvatlashda nodavlat tashkilotlarning roli kuchaytirildi. Nogironligi bo‘lgan shaxslar manfaatlarini himoya qiluvchi tashkilotlarga davlat tomonidan keng ko‘lamli subsidiyalar ajratilishi bu boradagi muhim qadam bo‘ldi.

Beshinchidan, hududlarda nodavlat notijorat tashkilotlari faoliyatini qo‘llab-quvvatlash maqsadida maxsus infratuzilmalar – “Do‘stlik uylari” va NNT markazlari tashkil etildi. Bu esa ularning faoliyat yuritishi uchun qulay shart-sharoitlar yaratdi.

Oltinchidan, nodavlat notijorat tashkilotlarini ro‘yxatdan o‘tkazish tartib-taomillari sezilarli darajada soddalashtirildi. Xususan, davlat bojlari kamaytirildi, ayrim toifalar uchun esa butunlay bekor qilindi.

Yettinchidan, ushbu tashkilotlarning mustaqil faoliyat yuritishi uchun ortiqcha byurokratik to‘siqlar bartaraf etildi. Jumladan, tadbirlar o‘tkazishda oldindan ruxsat olish talabi bekor qilindi.

Sakkizinchidan, xalqaro grantlar jalb etish jarayoni soddalashtirilib, moliyalashtirish imkoniyatlari kengaytirildi. Natijada fuqarolik jamiyati institutlari tomonidan jalb etilgan mablag‘lar hajmi sezilarli darajada oshdi.

To‘qqizinchidan, raqamlashtirish jarayonlari doirasida NNTlar uchun elektron xizmatlar tizimi joriy etildi. Bu esa ularning davlat organlari bilan o‘zaro aloqalarini yengillashtirdi.

O‘ninchidan, fuqarolik jamiyati institutlari mamlakatda amalga oshirilayotgan islohotlarning faol ishtirokchisiga aylandi. Ular turli ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy loyihalarni amalga oshirishda muhim rol o‘ynamoqda [3].

Tadqiqotning metodlari. So‘nggi yillarda qabul qilingan normativ-huquqiy hujjatlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, fuqarolik jamiyati institutlarini qo‘llab-quvvatlash tizimi izchil takomillashib bormoqda. Xususan, 2024-yil 26-avgustdagi Prezident farmoni ushbu yo‘nalishda yangi bosqichni boshlab berdi.

Mazkur hujjatda fuqarolik jamiyati institutlarini rivojlantirishning ustuvor yo‘nalishlari sifatida ularning faolligini oshirish, ijtimoiy sheriklikni rivojlantirish, jamoatchilik nazoratini kuchaytirish hamda moddiy-texnik bazasini mustahkamlash kabi vazifalar belgilangan.

Shuningdek, ushbu farmon doirasida fuqarolik jamiyati institutlariga qator imtiyozlar va rag‘batlantirish choralari joriy etildi. Jumladan, grantlar ajratish tizimi takomillashtirildi, soliq imtiyozlari berildi hamda jamoatchilik kengashlari faoliyati qayta ko‘rib chiqildi [4].

Amalga oshirilgan islohotlar natijasida fuqarolik jamiyati institutlarini qo‘llab-quvvatlashning zamonaviy mexanizmlari shakllandi. Xususan, yagona elektron platformaning joriy etilishi ushbu jarayonlarning ochiqligi va shaffofligini ta’minlashga xizmat qilmoqda.

Mazkur tizim orqali:

- tanlov jarayonlari raqamlashtirildi;
- inson omili qisqartirildi;
- monitoring va hisobot berish tizimi soddalashtirildi;
- davlat buyurtmalari ochiq shaklda e’lon qilinmoqda.

Bu esa fuqarolik jamiyati institutlarining samaradorligini oshirishga ijobiy ta’sir ko‘rsatmoqda.

Davlat rahbari ta’kidlaganidek, mamlakat taraqqiyotining asosiy maqsadi inson manfaatlarini ta’minlash va kuchli fuqarolik jamiyatini shakllantirishdan iboratdir [5].

Xulosa. Yangi O‘zbekistonda fuqarolik jamiyati institutlarini rivojlantirish bo‘yicha olib borilayotgan islohotlar izchil va tizimli xarakter kasb etmoqda. Yaratilgan huquqiy va institutsional asoslar ushbu sohaning barqaror rivojlanishi uchun mustahkam zamin yaratdi.

Shu bilan birga, kelgusida fuqarolik jamiyati institutlarining davlat boshqaruvidagi real ta’sirini yanada oshirish, ularning mustaqilligini kuchaytirish hamda hududlar kesimida rivojlanish darajasini muvozanatlashtirish dolzarb vazifalardan biri bo‘lib qolmoqda.

Mazkur jarayonlarning izchil davom ettirilishi demokratik jamiyatni barpo etish va fuqarolarning davlat boshqaruvidagi ishtirokini kengaytirishga xizmat qiladi.

Yangi O‘zbekistonda fuqarolik jamiyati institutlarini rivojlantirish bo‘yicha amalga oshirilayotgan islohotlar izchil va tizimli xarakterga ega. Yaratilgan huquqiy va institutsional asoslar fuqarolik jamiyatining mustahkam poydevorini shakllantirdi. Kelgusida ushbu jarayonlarni chuqurlashtirish orqali demokratik jamiyat barpo etish imkoniyatlari yanada kengayadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлисга Murojatnomasi (2020 йил 24 январь).
2. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi (yangi tahrir) Toshkent. 2024.
3. 2021–2025-yillarda fuqarolik jamiyatini rivojlantirish konsepsiyasi.
4. Oliy Majlis huzuridagi Jamoat fondi materiallari.
5. O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi ma’lumotlari.